

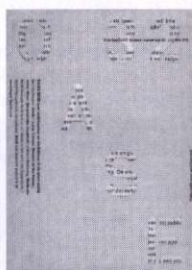
Op vrijdag 5 november j.l. kreeg Karel Martens de H.N. Werkmanprijs voor grafische vormgeving van het Amsterdamse Fonds voor de Kunst uitgereikt. Deze prijs ontving hij voor de vormgeving van OASE. Sinds OASE in 1991 bij uitgeverij SUN werd ondergebracht draagt hij zorg voor de verschijningsvorm van het blad die, zoals de trouwe lezers weten, iedere keer een andere is. Deze werkwijze vergt van de vormgever bij de voorbereiding van elk nieuw nummer de nodige aandacht, zorgvuldigheid en toewijding. De redactie ervaart de samenwerking steeds als bijzonder inspirerend en plezierig. Zij is dan ook zeer verheugd over de toekenning van de prijs door de jury, die bestond uit Hugues Boekraad, Victor Levie en Joost Swarte, aan Karel Martens. De redactie onderschrijft van harte het jury-oordeel en laat hierbij een aantal passages uit het jury-rapport afdrukken.

Persoonlijk en zorgvuldig (...)

Martens' ontwerpen zijn steeds afgestemd op een specifieke inhoud, gericht op een specifieke categorie van gebruikers. Hij ontwerpt voor lezers, denkende wezens die niet vermaakt hoeven te worden noch te worden beleerd. Hij beoefent informatie-vormgeving maar zonder afstandelijkheid. Zijn ontwerpen zijn bescheiden, persoonlijk en zorgvuldig.

Deze zorgvuldigheid is een eigenschap van de persoon, van zijn werkwijze en van het gerealiseerde ontwerp. Martens vermijdt het grote gebaar (al schuwt hij sterke contrasten en beheerste ritmering geenszins). Hij aarzelt en twijfelt, overweegt en verwerpt, tot zijn beslissing in haar consequenties is doordacht. Heldere, beredeneerde en doorwerkte ontwerpen zijn het gevolg.

Rationeel en persoonlijk. Doordat ontwerp oplossingen telkens weer op een gegeven inhoud worden afgestemd, is de weg naar een systematische ontwerpmethodiek geblokkeerd. Geen systeemdenken ligt aan zijn ontwerpen ten grondslag, eerder het streven om in het kader van het stramen dat natuurlijk ook op zijn werktafel ligt, een singuliere inhoud tot een eigen vorm te brengen. Toevalsgege-

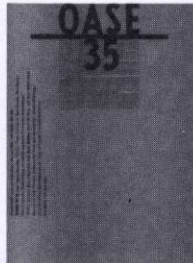

vens grijpt Martens met beide handen aan en geintjes zoals het onopengesneden laten van een OASE-aflevering 34 gewijd aan *Het interieur* gaat hij niet uit de weg. Alles kan dienen om een vorm te creëren die haaks staat op het gangbare idioom van de tijdschriftvormgeving in het segment waarin OASE zich ophoudt (*De Gids, Kunst & Museumjournaal, Tirade* etc.).

Deze experimenterende houding neemt hij van het vroege modernisme over. Ondanks zijn bewondering voor de doorgerationaliseerde ontwerpmethodiek van het late modernisme, zet hij die houding in tegen de al te uniforme beeldtaal daarvan. Daarmee dient hij ook andere waarden dan produktiviteit en efficiëntie. Martens is gaandeweg steeds minder geïnteresseerd in standaardisering. Bij hem blijft grafisch ontwerpen arbeidsintensief handwerk.

Dit experimentele karakter wordt overigens niet van de daken geschreeuwd. Het gaat niet om opzichtige verbrekings van gangbare codes noch om utopisch angehauchte vernieuwing. Het experiment is als romantische houding is hem vreemd, evenzeer een avantgardistische pretentie. Het gaat eerder om de bescheiden, onopvallende experimenteelust van een ambachtsman die plezier in zijn vak houdt en vreugde scheidt in een werkstuk dat aan de routine ontkomt. Martens' experiment is low key. Het richt zich op de materialen waarmee hij werkt, op de letters en stempels, op het papier en de inkt, op formaten en rasters, en op de vormen van het betreffende genre. De tactiele kwaliteit van het uitgevoerde ontwerp is voor hem niet minder belangrijk dan de visuele. Vergelijk de spelletjes die hij speelt met eenzijdig gestreken omslagpapier, waarvan hij het liefst de ruwe kant laat bedrukken. Iets van de knutselaar heeft hij ondanks zijn professionaliteit altijd behouden. Ontwerpen is voor hem nooit alleen arbeid in opdracht, maar een bezigheid waaraan hij verknocht is.

Zijn experimenten dragen dus vaak het karakter van probeersels. Ze komen voort uit een speelsheid die niet met zichzelf te koop loopt, maar voortkomt uit het plezier van het doen. In elk nummer van OASE probeert hij iets nieuws, en de tot dusver verschenen afleveringen overziend, stellen we vast dat hij zo veel mogelijk ingrediën-

ten variabel maakt. Het is een spel dat met inzet gespeeld wordt. Dit speelse plezier relateert het onverflauwde moralisme dat zijn ontwerpen kruidt, en doorkruist zijn scrupuleuze ontwerpethiek.

Zijn ontwerpen zijn zuinig (niet te veel wit) en economisch. Ook daarin toont hij zich een nazaat van het modernisme. Maar niet de historische beeldtaal daarvan enscèneert hij, hij deelt daarvan het inhoudelijk engagement en enkele ontwerpuitgangspunten. Kwamen in zijn werk uit de jaren zeventig, met name in de omslagen voor de SUN-schriften, nog citaten voor uit de Bauhaus-typografie, zoals het expressieve gebruik van balken, formele verwijzingen naar zijn voorbeelden zijn sindsdien schaarser geworden. Het gebruik van diagonalen heeft Martens altijd vermeden. Hij had ze niet nodig om zijn anaxiale ordeningsschema's een air van beweeglijkheid te geven.

De tekst wordt niet gesacraliseerd, maar behandeld als voertuig van mededeling en kennis. Evenmin wordt de tekst gearachuteerd in een spektakel. Beeld en tekst worden door Martens nevenschikkend behandeld. En als tekst doorloopt in een foto, is dat het gevolg van een organisatieprobleem, niet van vormlust. Zo'n oplossing is beredeneerd. Ze berust vaak op een secuur bekijken van het beeld, niet op het verlangen om de tekst te degraderen tot ornament. Martens' vormgeving staat in dienst van informatieoverdracht en komt niet tegemoet aan *Schaulust* maar aan het oordeelsvermogen van de lezer. (...)

Het afgelopen decennium is 'Dutch graphic design' vaak gelijkgesteld met het werk van een aantal meer of minder luidruchtige postmodernisten. Uit te leggen wat er nu zo Hollands is aan hun werk, kost enige moeite. In het werk van Martens levert dat minder problemen op. Zijn werk is spaarzaam in het gebruik van middelen; het is wendbaar en beginselvast tegelijk; het is kritisch en anti-autoritair; het is helder, opgeruimd en beheerst; het is doortrokken van een gevoeligheid die zich niet gemakkelijk toont; het is door en door individualistisch en wars van representatie; het demonstreert de rijkdom van een sobere visuele cultuur.